

STORTINGET

Innst. 243 L

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Prop. 51 L (2024–2025)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Endringer i opplæringslova og privatskolelova (utvidelse av adgangen til fysisk inngripen)

Til Stortinget

Sammendrag

Kunnskapsdepartementet legger i proposisjonen frem forslag til endringer i opplæringslova og privatskolelova. Departementet foreslår å innføre lovregler om ansattes adgang til bruk av fysiske inngrep dersom det er nødvendig for å avverge at en elev enten (1) utsetter en person for psykiske krenkelser, som for eksempel mobbing, trusler og trakassering, eller (2) ødelegger eller vesentlig forstyrrer opplæringen for andre elever. Lovforslaget utvider adgangen ansatte i dag har til å gripe inn fysisk mot elever.

Lovforslaget gjelder for offentlige skoler, private grunnskoler etter opplæringslova § 22-1 og skoler godkjent etter privatskolelova.

Komiteens behandling

Komiteen har invitert til å gi skriftlige høringsinnspill i saken. De skriftlige innspillene er sammen med sakens dokumenter tilgjengelige på [stortinget.no](#).

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Øystein Mathisen, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Linda Hofstad Helleland og Kari-Anne Jønnes, fra Senterpartiet, Kjerstin Wøyen Funderud og Marit Knutsdatter Strand, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Grete Wold, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til proposisjonen.

Komiteen viser til behandlingen av Prop. 62 L (2023–2024) endringer i opplæringslova og privatskolelova (kompetansekrav, faglig ansvar og bruk av fysisk inngripen for å avverge skade m.m.). Prop. 51 L (2024–2025) må ses i sammenheng med denne. Komiteen viser til at departementet har foretatt en grundig vurdering, hvor forslaget også er vurdert opp mot andre lover og Norges folkerettslige forpliktelser.

Komiteen viser til departementets forslag, som innebærer en utvidelse av adgangen ansatte har til å bruke fysisk inngripen i møte med elever. Formålet med lovendringen er å gi skolene bedre verktøy for å beskytte elever mot psykiske krenkelser som mobbing, trusler og trakassering, samt å ivareta et trygt og godt læringsmiljø for alle.

Lovforslagene innebærer en utvidelse av i hvilke tilfeller ansatte har mulighet til å bruke fysisk makt. Komiteen vil i den sammenheng understreke viktigheten av forebyggende arbeid.

Komiteen vil understreke viktigheten av å legge til rette for et trygt klassemiljø. Det er viktig å beskytte elevene mot psykiske krenkelser som mobbing og å be-

skytte elevenes opplæring, læringsmiljø og rett til utdanning. Departementet understreker i proposisjonen at det vil være en snever adgang med strenge vilkår som må oppfylles for at fysisk inngripen skal være tillatt.

Komiteen merker seg at flere høringsinstanser viser til at mobbing, trakassering, trusler og andre psykiske krenkelser har et alvorlig skadepotensial, og at ansatte derfor bør ha mulighet til å kunne gripe inn for å avverge slike krenkelser. Komiteen merker seg videre at et flertall av høringsinstansene støtter forslaget om å lovfeste fysisk inngripen for å avverge at en elev vesentlig forstyrrer opplæringen til andre elever.

Komiteen merker seg at de andre nordiske landene har lignende regelverk om trygge læringsmiljøer, som regulerer adgangen til å gripe inn fysisk for å avverge vold, krenkelser eller ulike former for undervisningsforstyrrelser.

Komiteen støtter intensjonen om å styrke elevenes rett til en trygg skolehverdag og sikre at undervisningen ikke forstyrres i vesentlig grad. Komiteen mener det er viktig at ansatte har mulighet til å gripe inn når det er nødvendig for å verne elever og læringsmiljøet. Samtidig understreker komiteen at adgangen til fysisk inngripen må være snever, regulert av strenge vilkår og underlagt klare rettslige rammer. Bruken av fysiske tiltak må alltid være siste utvei og gjennomføres på en måte som ivaretar elevens integritet og rettssikkerhet.

Komiteen vil understreke at lovreguleringer skal være til barnets beste. Barnets beste må vurderes for alle berørte barn, både barna inngrepet gjøres til fordel for, og barna inngrepet retter seg mot.

Komiteen legger vekt på at forslagets klare regler som ivaretar elevens rettigheter og vilkår, må være tydelige og godt kommunisert til skoleeiere og ansatte. Det er avgjørende at skolene har gode rutiner, nødvendig opplæring og veiledning i håndtering av krevende situasjoner, slik at tiltak som tas i bruk, er faglig forsvarlige og står i forhold til situasjonen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil understreke behovet for tydeliggjøring av regelverket innenfor denne lovendringen og endringene som ble gjort basert på Prop. 62 L (2023–2024) Endringer i opplæringslova og privatskolelova (kompetansekrav, faglig ansvar og bruk av fysisk inngripen for å avverge skade m.m.), jf. Innst. 389 L (2023–2024). Endringer som ble gjort under regjeringen Solberg, skapte en usikker og vanskelig situasjon for ansatte, foreldre og elever i norsk skole, der praksis ble uklar og forvirringen ble stor. Med disse to endringene har man ryddet opp og tydeliggjort reglene. Dette bidrar til en tryggere skolehverdag med et bedre læringsmiljø.

Flertallet viser til at reglene skal gjelde både for offentlige skoler, private grunnskoler etter opplæringslova § 22-1 og skoler godkjent etter privatskolelova.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til at våren 2024 ble Prop. 62 L (2023–2024) Endringer i opplæringslova og privatskolelova (kompetansekrav, faglig ansvar og bruk av fysisk inngripen for å avverge skade) behandlet i Stortinget, jf. Innst. 389 L (2023–2024). Den gangen ble endringene støttet av en samlet komité. I den forbindelse varslet kunnskapsministeren at man også skulle se på utvidelse av adgangen til fysisk inngripen ikke bare ved fysiske krenkelser, elever som utsetter seg selv for fysisk fare, skader eiendom eller utviser adferd som er sterkt fornedrende for seg selv, men også ved psykiske krenkelser og for å avverge forstyrrelser i opplæringen.

Dette flertallet mener det er viktig i denne sammenheng å understreke at barn og unge er definert som en særlig sårbar gruppe etter norsk rett i tråd med våre menneskerettslige forpliktelser. Etter Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3 skal barnets beste være et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn. Barn er avhengige av at voksne skal ivareta deres behov, og har ikke samme mulighet som voksne til å styre impulser og forstå og tolke omgivelsene. Fysisk maktbruk kan være traumatisk og påvirke barnets utvikling på sikt. Det kreves derfor særlig aktsomhet ved utøvelse av tvang mot barn. Dette flertallet vil i denne sammenheng også vise til at Grunnloven § 104 tredje ledd og barnekonvensjonen artikkel 19 gir barn et særlig vern om sin personlige integritet. Dette må være sentralt i vurderingen av om det er nødvendig og forholdsmessig å gi ytterligere adgang til å gripe inn fysisk mot elever.

Dette flertallet viser til at departementet i 2018 mottok en utredning om rettslig grunnlag for ulike typer tvang og makt i skolen fra førsteamanuensis ved det juridiske fakultetet ved UiT Norges arktiske universitet, Marius Storvik, avgitt til Kunnskapsdepartementet 1. mars 2018. Utredningen konkluderte med at det rettslige grunnlaget for bruk av tvang og makt overfor elever er uklart og mangelfullt. Dette gjaldt både regler for å forebygge tvangsbruk, regler om hvordan eventuell bruk skal skje, og krav til saksbehandling. Det er etter dette flertallets syn alvorlig at det rettslige grunnlaget for å bruke tvang og makt er mangelfullt. For å kunne verne om barns rettssikkerhet er man etter dette flertallets syn avhengig av et regelverk som er klart, kan etterprøves og gir elevene prosessuelle rettigheter. Dette flertallet merker seg uttalelsen fra Marius Storvik da utredningen ble lagt frem:

«Slik jeg ser det har lovgiver to valg. Lovgiver kan enten late som tvang ikke skjer, eller lovgiver kan underlegge tvangen effektiv kontroll. Bruk av tvang og makt i

skolen bør tenne gule lys. Gule lys bør utløse effektiv kontroll. All tvangsbruk bør systematisk evalueres. Det bør fattes vedtak som vurderes av noen utenfor situasjonen. Ikke minst bør elever og foresatte få prosessuelle rettigheter. Uten gule lys blir tvangen et internt og skjult anliggende. Skjult tvang øker risikoen for vilkårlighet og misbruk.»

Dette flertallet tolker regjeringens forslag i Prop. 62 L (2023–2024) og Prop. 51 L (2024–2025) dithen at regjeringen følger opp bekymringene fra utredningen fra UiT, og at formålet med å tydeligere regulere adgangen til å gripe inn fysisk ikke er at det skal utøves mer makt eller tvang overfor elever i norsk skole, men at regelverket skal ramme inn tvangsbruk og sørge for at tvang ikke utøves som et internt og skjult anliggende i skolen. Det er problematisk at det brukes fysisk makt uten at det er regulert i opplæringslova, og dette gir usikkerhet og oppfattes som utrygt for både elever og ansatte.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener hovedregelen er at fysisk inngripen skal unngås, og at det å bygge tillitsfulle relasjoner med elevene er beste vei til et godt skolemiljø uten uro og krenkelser av ulike slag. Disse medlemmer mener lærere med tid og tillit til å følge opp elevene tett kan bidra til å sikre trygge elever med motivasjon for skolen og håndtere konflikter på lavest mulig nivå med minst mulig inngrep overfor hver enkelt elev.

Disse medlemmer vil fremheve at både Sverige, Danmark og Finland har definert regler knyttet til maktmidler og fysisk inngripen overfor skoleelever. Fysisk inngripen kan ikke erstatte eller gå på bekostning av faglig-pedagogiske tiltak og forebygging.

Disse medlemmer viser til at regjeringen legger frem et forslag om ytterligere muligheter for å gripe inn fysisk overfor elever i undervisningssituasjoner. Lærere og andre ansatte rundt elevene vil ha behov for trygghet i utøvelsen av yrket sitt, men også å ha støtte rundt seg slik at man kan gjøre jobben sin til det beste for alle elever. Økt vold og forstyrrelser i skolen oppleves som et økende og gjentakende problem, og er et tema som også må møtes politisk. Disse medlemmer har forståelse for at psykiske krenkelser kan ha tilsvarende skadepotensial som fysiske krenkelser, og dermed kunne kreve fysisk inngripen i særlig alvorlige tilfeller. Læreren må raskt kunne agere og være trygg på hvilket handlingsrom hen har. Samtidig er det ikke uproblematisk at sårbare barn utsettes for fysisk maktbruk av en voksen i skolen, en arena de ikke kan velge bort. Det er derfor viktig at skepsisen fra flere høringsinstanser lyttes til, og at statsråden tar dette på høyeste alvor i det videre arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Høyre poengterer at lærer skal bruke det minst inngripende alterna-

tivet av fysisk inngripen, og at inngrepet skal opphøre så snart den psykiske krenkelsen av andre eller den vesentlige forstyrrelsen av opplæringen er over. Disse medlemmer understreker at tydeliggjøringen av bestemmelsen om fysisk inngripen skal sikre alle elever en trygg lærings situasjon, hvor utagerende adferd fra enkelte elever kan avverges eller eskalering forhindres.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet er glad for at det nå foreligger forslag som styrker lærerens mulighet til fysisk inngripen for å avverge mobbing, trusler og trakassering, og ordensforstyrrelser som ødelegger opplæringen for andre elever. Det er viktig å sørge for gode læringsmiljøer for elevene, og lærere med nødvendig autoritet er en forutsetning for et vel fungerende læringsmiljø. Dette medlem vil påpeke at det ikke er nok meldinger og lovfesting av rettigheter for å løse problemene i norsk skole. Det kreves en rekke praktiske tiltak og oppfølging av disse for at lærere og elever skal få trygge og gode arbeids- og læringsmiljøer.

Dette medlem vil påpeke at hovedverneombudet i Utdanningsetaten i Oslo har vært opptatt av volden og uroen i skolen lenge. Verneombudet trekker blant annet frem som et problem at det ikke er lov til å tvangsflytte elever. Overføring til en spesialskole krever samtykke fra eleven. Dette medlem vil understreke viktigheten av en samlet og helhetlig innsats mot ungdomsvold og for et godt arbeids- og læringsmiljø i skolen.

Dette medlem vil vise til at utfordringene med vold og trusler i skolen og alvorlige forstyrrelser i klasserommet har eskalert kraftig over flere år. Årsakene til økningen er etter dette medlemms oppfatning sammensatt, men mangelen på tiltak, handlekraft og reaksjoner fra myndighetens side har latt den negative trenden fortsette i feil retning. Dette medlem vil vise til at samtlige tiltak, med unntak av ønske om økt statistikk og rapportering, ble stemt ned da Stortinget behandlet Fremskrittspartiets representantforslag om tiltak mot vold og trusler våren 2023, Dokument 8:144 S (2022–2023), jf. Innst. 288 S (2022–2023). Stortinget stemte også ned Fremskrittspartiets forslag om en handlingsplan i forbindelse med behandlingen av ny opplæringslov i mai 2023, jf. Prop. 57 L (2022–2023) og Innst. 442 L (2022–2023). Dette medlem vil trekke frem at Fremskrittspartiet de siste årene har fremmet en rekke forslag for å få bukt med volds- og ordensproblemer i skolen:

- Lovverket må ikke stå i veien for å ta tak i hendelser med vold, mobbing og annen uønsket adferd i skolen.
- Regelverksendringer som senker terskelen for å flytte elever som har utøvd grov og langvarig mobbing, til en annen skole.

- Årlig rapportering om bruken av dette virkemiddelet i skolenes arbeid for å bekjempe mobbing og bedre tryggheten i skolemiljøet.
- Sørge for at elever med svært problematisk adferd kan løftes til egne skoletilbud av hensyn til seg selv og medelevers læringsmiljø, slik som blant annet prosjektet «Skolakuten» i Sverige.
- Innføre forebyggingstiltak etter modell fra sosialagentprosjektet i Oslo på skoler med særskilte volds- og trusselutfordringer.
- Rettighetsfeste skoleansattes rett til informasjon om elever som har en kjent voldshistorikk, eller som på annen måte kan utgjøre en sikkerhetsrisiko.
- Styrking av lærerens stilling i skolen gjennom økt myndighet og utvidede fullmakter for bortvisning av elever.
- Økt fokus på klasseledelse i lærerutdanningen.
- Økt involvering av foreldre og foresatte ved alvorlige overtramp av ordensreglementet i skolen.
- Innføring av oppfølgingsteam ved sterkt belastede skoler.
- Vurdere innføring av faste rutiner for politianmeldelse fra skolens side ved alvorlig vold og trusler.
- Sørge for at det årlig må rapporteres om statistikk og utviklingen når det gjelder vold og trusler i norsk skole.

Dette medlem mener lovforslaget som behandles nå, burde ha kommet betydelig tidligere, men er glad for at forslaget nå foreligger. Det er et godt lovforslag, som dette medlem stiller seg bak.

Dette medlem fremmer i tillegg følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til nødvendige lov- og regelverksendringer som gjør det enklere å flytte elever som gjennom langvarig uønsket adferd har skapt betydelige forstyrrelser i skolehverdagen for andre elever.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for et tilbud med eget særskilt oppfølgingsløp for elever med langvarig uakseptabel adferd på skolen.»

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket og fremme forslag om nødvendige endringer som sikrer skoleansatte en rett til informasjon om elever som har en kjent voldshistorikk, eller som på annen måte kan utgjøre en sikkerhetsrisiko.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for klare retningslinjer og rutiner for oppfølging, sanksjoner og politianmeldelse fra skolene ved ulike typer hendelser knyttet til vold og trusler i skolene.»

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt er opptatte av at barn som

utagerer og skapar uro i undervisinga, både skal møte ein lærar med ei verktøykasse som gjer det mogleg å vera sjeffen i klasserommet, og eit apparat rundt som evnar å fanga opp elevar som slit. Forbygging og tidleg innsats er avgjerande for å sikra at elevar kjem seg godt gjennom skulen. Ein føresetnad for alt dette er god nok bemanning og eit sterkt lag rundt eleven. Det er naudsynt med fleire yrkesgrupper med ulike kompetanse inn i skulen. Desse medlemene meiner at også dei elevane som er kjelda til uro, støy og andre problem, skal sjåast og få eit godt utdanningstilbod som passar dei utfordringane dei har.

Medlemene i komiteen frå Raudt viser til at Raudt i sitt alternative statsbudsjett for 2025 har føreslått ei styrking av laget rundt eleven med over 500 mill. kroner.

Avverge psykiske krenkelser

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til at departementet foreslår å innføre en adgang for ansatte til å gripe inn fysisk for å avverge at en elev utsetter en person for psykiske krenkelser. Flertallet vil understreke at psykiske krenkelser kan ha stort skadepotensial for barn og unge som utsettes for krenkelser. Flertallet viser til at departementet vurderer at psykiske krenkelser også dekker tilfeller som omfattes av straffeloven §§ 263 til 267 b.

Flertallet viser til at enkelte høringsinstanser mener at terskelen bør være høyere, slik at kun alvorlig mobbing og alvorlige psykiske krenkelser omfattes. Det er etter flertallets syn viktig at det er mulig å praktisere reglene i en konkret situasjon. Det er etter flertallets syn slik at adgangen til å gripe fysisk inn i situasjoner der en elev utsettes for psykiske krenkelser, kan være med å bidra til at situasjonen ikke vedvarer eller eskalerer, og dermed redusere skadepotensialet. I den vanskelige avveiningen av hvor terskelen skal gå, mener flertallet at hensynet til barnet som utsettes for psykiske krenkelser, veier tyngst, og støtter forslaget i proposisjonen.

Avverge at en elev vesentlig forstyrrer opplæringen

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, vil understreke at barnets rett til utdanning skal vektas i vurderingen av tiltak for å gripe inn fysisk, og at det skal ivaretas dersom man f.eks. fjerner en elev fra undervisningen. I denne sammenheng vil barns rett til utdanning kunne påvirkes i situasjoner der en elev forstyrrer undervisningen i en slik grad at det er til hinder for andre barns læring. Barns rett til utdanning vil også påvirkes i situasjoner der en elev fjernes fra

undervisningen, fordi eleven forstyrrer undervisningen og vilkårene for å gripe inn fysisk er til stede. Flertallet viser til at man i Sverige, Danmark og Finland har regler som regulerer ansattes mulighet til å gripe inn fysisk ved forstyrrelser og uro. Det er etter flertallets syn viktig at man høster erfaringer om hvordan regulering av adgang til å gripe inn fysisk overfor elever som forstyrrer undervisningen, har fungert i våre naboland.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre vil understreke at kriteriet «vesentlig forstyrrer opplæringa» er krevende å forholde seg til, da det er vanskelig å definere tydelig hva dette vilkåret er og når dette vilkåret er oppfylt. Om dette vil gi læreren og andre ansatte tilstrekkelig trygghet eller en felles forståelse, er høyst uklart. Ingen situasjoner og ingen elever eller lærere er like, og det vil alltid være en viss grad av forskjell i dette. Det vil kreve en god innramming og gode kontrollmuligheter uten at det medfører tidkrevende administrativt arbeid. Lærere har allerede en krevende arbeidshverdag og flere oppgaver som medfører arbeidspress. En form for oppfølging må alltid følge når man vurderer det nødvendig å bruke fysisk makt overfor elever, elever som ofte er sårbare og har behov for tilrettelegging og oppfølging.

Disse medlemmer viser til at det i proposisjonen fremkommer at det var ni høringsinstanser som støttet lovforslaget delvis, deriblant Utdanningsforbundet, som etterspør en avklaring av hva som skal regnes som en undervisningssituasjon etter vilkåret. Videre fremkommer det at flere av de som støtter forslagene, delvis mener at vilkårene bør tydeliggjøres, og at innholdet i det foreslåtte vesentlighetskravet må avklares.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte avklare og tydeliggjøre vilkårene og innholdet i det foreslåtte vesentlighetskravet i opplæringslova § 13-4 første ledd ny bokstav d, slik at det fremkommer at forstyrrelser først og fremst løses gjennom god klasseledelse og faglig-pedagogisk tilnærming.»

Vilkår for fysisk inngripen

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at Barneombudet framhever hensynet til andre elevers læringsmiljø samt andre elevers rett til beskyttelse og utdanning. Dette taler for utvidelse av adgangen til fysisk inngripen i opplæringslova § 13-4 i tråd med forslaget i Prop. 51 L (2024–2025). Like fullt vil det å verne barn mot psykiske krenkelser i noen tilfeller kunne gå foran hensynet til gruppas rett til læring i en enkeltsituasjon. Fysisk inngripen er bare aktuelt ved vesentlige forstyrrelser av opplæringen. Nivået på uro og forstyrrelser overfor andre elever i opplæringssituasjo-

nen må derfor passere et særskilt høyt nivå, og være akutt der ingen andre alternative løsninger kan benyttes, før fysisk inngripen kan forsvares, i tråd med vilkår for gjeldende § 13-4 og forslag til ny § 13-4.

Disse medlemmer viser videre til Barneombudets og Norges institusjon for menneskerettigheter, som peker på mangler ved kunnskapsgrunnlaget og innhenting av barns synspunkter.

Disse medlemmer fremmer forslag til en ytterligere presisering i loven, i tråd med flere høringsinnspill, og for å få tydelig frem i loven at fysisk inngripen er siste utvei.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Opplæringslova § 13-4 første ledd innledningen skal lyde:

Tilsette i skolen, leksehjelpa og skolefritidsordninga *skal ikke gripe inn fysisk overfor elever, men kan*, når andre tiltak ikke er tilstrekkelege, gripe inn fysisk mot elever for å avverje at ein elev»

«Privatskolelova § 3-10 b første ledd innledningen skal lyde:

Tilsette i skolen *skal ikke gripe inn fysisk overfor elever, men kan*, når andre tiltak ikke er tilstrekkelege, gripe inn fysisk mot elever for å avverje at ein elev»

Disse medlemmer fremmer videre følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til en lovendring som sikrer at fysisk inngripen overfor elever i skolen omtales som siste utvei i lovteksten.»

Disse medlemmer understreker at grensen for lærerens plikt til å gripe inn ved krenkelser går ved at den ansatte ikke står i fare for å skade seg selv eller krenke elever for å få stanset situasjonen, som omtalt i Prop. 57 L (2022–2023).

Forebygging og klageadgang

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener det er viktig at man sikrer rutiner for å følge opp elever som det gjentatte ganger må gripes inn fysisk overfor. Samtidig må man sørge for at elevene og foreldrene har prosessuelle rettigheter, og det bør tydeliggjøres hvordan elevenes rettigheter kan følges opp enten gjennom å ta i bruk reglene for et trygt og godt skolemiljø, eller at det etableres en klageadgang. Disse medlemmer viser til barnekonvensjonens artikkel 12, der det slås fast at barn skal gis særlig anledning til å bli hørt. Det viser etter disse medlemmers syn viktigheten av å ha system som sikrer at man ivaretar barnas grunnleggende rettigheter.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at elever som det gjentatte ganger må gripes inn fysisk overfor, skal ha en egen tiltaksplan.»

«Stortinget ber regjeringen sikre en klargjøring av hvordan man tar i bruk reglene for et trygt og godt skolemiljø for elever som det gjentatte ganger må gripes inn fysisk overfor, og ber Kunnskapsdepartementet vurdere å etablere en egen klageadgang.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, understreker behovet for at skolen må ha gode systemer for å sikre at alle lærere får god informasjon om hvilke elever som kan være særlig utsatte for å bli tatt i på grunn av elevens diagnoser. Dette for å forhindre at en situasjon kan eskalere unødvendig. Flertallet ber regjeringen vurdere hvordan en kan sikre dette. Flertallet mener videre det er viktig at skolen så langt det lar seg gjøre, legger til rette for dialog, hvor elever og ansatte kan snakke om hvordan begge parter griper an, roer ned eller håndterer konflikthfulle situasjoner på en tryggest mulig måte.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener det må være gode systemer for å fange opp lærere som gjentatte ganger griper inn fysisk overfor elever, for å avdekke om det er reglementert inngripen, og om det er behov for veiledning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt merker seg at departementet har vurdert at det ikke bør innføres egen klageordning for fysiske inngrep. Departementet viser til eksisterende ordninger som de mener gir tilstrekkelig rettssikkerhet: skolemiljøregler, forebyggingsplikten, straffelovens vern mot kroppskrenkelser og mulighet for statsforvalttersyn. Disse medlemmer merker seg samtidig at flere høringsinstanser mener det bør etableres en klageordning.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til merknader i Innst. 389 L (2023–2024), jf. Prop. 62 L (2023–2024), hvor Høyre støttet departementets vurdering, men understreket at departementet må følge utviklingen og eventuelt komme tilbake med en fornyet vurdering dersom det viser seg å være et behov for en klageordning. Disse medlemmer er fremdeles av samme oppfatning.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet understreker behovet for oppfølging av elever og lærere der fysisk inngripen forekommer, og at det ved

usikkerhet rundt det psykososiale skolemiljøet foreligger aktivitetsplikt. Særlig elever som opplever gjentatt fysisk inngripen, eller som er sårbare, må følges godt opp, slik at skolens praksis ikke bidrar til å forverre situasjonen for den enkelte.

Disse medlemmer vil understreke at praksis i skolen må følges tett opp, slik at lovendringen ikke gir stor endring av skolers praksis, men heller rammer inn og sikrer en avgrensning og nødvendig praksis av fysisk inngripen i de ytterst få tilfellene der det ikke foreligger andre mulige løsninger.

Disse medlemmer viser til Innst. 442 L (2022–2023), som medførte at Stortinget vedtok regler om forebygging, dokumentasjon og meldeplikt i opplæringslova §§ 13-3 og 13-5. Disse bestemmelsene er gjeldende og viktige også ved denne utvidelsen av § 13-4.

Veiledning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til at Deloitte har undersøkt omfanget av maktbruk i norsk skole, jf. rapporten «Bruk av tvang og makt i skolen. Kunnskapsinnhenting på oppdrag for Utdanningsdirektoratet», Deloitte (2019). Rapporten konkluderte med at maktbruken i norsk skole er relativt begrenset og knyttet til enkeltelever i kortere perioder og akutte situasjoner. Det er mer maktbruk overfor elever i tilrettelagte tilbud (forsterkede avdelinger).

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, mener det er bekymringsverdig at rapporten også viste at det er relativt lav bevissthet om bruk av makt og tvang, og hva som er makt og tvang ut over skolens omsorgsoppdrag. Når ansatte i skolen ønsket seg endringer i regelverket, så er begrunnelsen ikke nødvendigvis å få større adgang til å bruke makt eller tvang, men et ønske om en klargjøring av regelverket. Flere høringsinstanser støtter hele eller deler av forslagene i proposisjonen med forbehold eller under visse forutsetninger, som for eksempel at det innføres kompetansehevingstiltak og en grundig strategi for implementering.

Dette flertallet mener det er viktig å følge opp behovet for mer kompetanse knyttet til tvangsbruk i skolen, og dette flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det gjennomføres kompetansehevingstiltak i skolen i forbindelse med endringen av opplæringslova med en utvidelse av adgangen til fysisk inngripen.»

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder til skolene om pedagogiske virkemidler for å forebygge bruk av fysisk makt og tvang.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet mener at departementets veiledning til reglene må komme på plass raskt, og at berørte parter stemmer og bekymringer ivaretas og oppklares gjennom god veiledning. For helsevesenet foreligger kursplikt før maktmidler som fysisk inngrep kan brukes, og disse medlemmer mener alle skoler må få tilgang på kurs og informasjon som rustet de ansatte til å håndtere krevende situasjoner på en best mulig måte.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at det i lovproposisjonen kommer frem at noen av høringsinstansene støtter forslaget med forbehold. Utdanningsforbundet påpeker at det både bør innføres kompetansehevings tiltak og en grundig strategi for implementering.

Disse medlemmer fremmer med denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en grundig strategi for implementering av endringen av opplæringslova med en utvidelse av adgangen til fysisk inngripen.»

Evaluering og følgeforskning

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, mener innføringen av nytt regelverk må følges tett, og at regelverket bør evalueres for å sikre at det fungerer etter hensikten.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre forutsetter at regjeringen evaluerer implementering og effekt av nytt regelverk for fysisk inngripen, med formål om å avdekke om regelverket fører til endring i tvangsbruk, og om man mener lovendringen bidrar til å klargjøre regelverket for ansatte i skolen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet vil gjenta at i Innst. 389 L (2023–2024) pekte en samlet komité på behovet for følgeforskning.

Disse medlemmer legger til grunn at utvida hjemmel ikke gir grunnlag for ny praksis, men heller skal sikre nødvendig rettsvern for undervisningspersonale og andre elevers rett til et trygt og godt skolemiljø. For å sikre dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge utviklingen i skolen som følge av utvidet hjemmel for fysisk inngripen og gjøre en evaluering etter tre år, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen på egnet måte avklare og tydeliggjøre vilkårene og innholdet i det foreslåtte vesentlighetskravet i opplæringslova § 13-4 første ledd ny bokstav d, slik at det fremkommer at forstyrrelser først og fremst løses gjennom god klasseledelse og faglig-pedagogisk tilnærming.

Forslag fra Høyre og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sørge for at elever som det gjentatte ganger må gripes inn fysisk overfor, skal ha en egen tiltaksplan.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sikre en klargjøring av hvordan man tar i bruk reglene for et trygt og godt skolemiljø for elever som det gjentatte ganger må gripes inn fysisk overfor, og ber Kunnskapsdepartementet vurdere å etablere en egen klageadgang.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 4

Opplæringslova § 13-4 første ledd innledningen skal lyde:

Tilsette i skolen, leksehjelpa og skolefritidsordninga *skal ikke gripe inn fysisk overfor elever, men* kan, når andre tiltak ikke er tilstrekkelege, gripe inn fysisk mot elever for å avverje at ein elev

Forslag 5

Privatskolelova § 3-10 b første ledd innledningen skal lyde:

Tilsette i skolen *skal ikke gripe inn fysisk overfor elever, men* kan, når andre tiltak ikke er tilstrekkelege, gripe inn fysisk mot elever for å avverje at ein elev

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til en lovendring som sikrer at fysisk inngripen overfor elever i skolen omtales som siste utvei i lovteksten.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen følge utviklingen i skolen som følge av utvidet hjemmel for fysisk inngripen og gjøre en evaluering etter tre år, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:*Forslag 8*

Stortinget ber regjeringen etablere en grundig strategi for implementering av endringen av opplæringslova med en utvidelse av adgangen til fysisk inngripen.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 9*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til nødvendige lov- og regelverksendringer som gjør det enkle å flytte elever som gjennom langvarig uønsket adferd har skapt betydelige forstyrrelser i skolehverdagen for andre elever.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen sørge for et tilbud med eget særskilt oppfølgingsløp for elever med langvarig uakseptabel adferd på skolen.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverket og fremme forslag om nødvendige endringer som sikrer skoleansatte en rett til informasjon om elever som har en kjent voldshistorikk, eller som på annen måte kan utgjøre en sikkerhetsrisiko.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen sørge for klare retningslinjer og rutiner for oppfølging, sanksjoner og politianmeldelse fra skolene ved ulike typer hendelser knyttet til vold og trusler i skolene.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding A og B forslag II fremmes av en samlet komité. Komiteens tilråding B forslag I fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :**A.**

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 29. april 2025

Hege Bae Nyholt

leder

v e d t a k t i l l o v

om endringer i opplæringslova og privatskolelova (utvidelse av adgangen til fysisk inngripen)

I

I lov 9. juni 2023 nr. 30 om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa gjøres følgende endringer:

§ 13-4 første ledd bokstav a skal lyde:

- a. krenkjer ein person fysisk *eller psykisk* eller utsett seg sjølv for fysisk fare

§ 13-4 første ledd ny bokstav d skal lyde:

- d. *vesentleg* forstyrrar opplæringa til andre elevar

II

I lov 4. juli 2003 nr. 84 om private skolar med rett til statstilskot gjøres følgende endringer:

§ 3-10 b første ledd bokstav a skal lyde:

- a. krenkjer ein person fysisk *eller psykisk* eller utsett seg sjølv for fysisk fare

§ 3-10 b første ledd ny bokstav d skal lyde:

- d. *vesentleg* forstyrrar opplæringa til andre elevar

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Bestemmelserne kan settes i kraft til ulik tid.

B.**I**

Stortinget ber regjeringen sørge for at det gjennomføres kompetansehevingstiltak i skolen i forbindelse med endringen av opplæringslova med en utvidelse av adgangen til fysisk inngripen.

II

Stortinget ber regjeringen utarbeide en veileder til skolene om pedagogiske virkemidler for å forebygge bruk av fysisk makt og tvang.

